

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ
І ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ
В УКРАЇНІ

Матеріали XII регіональної
науково-практичної конференції

(9-10 лютого 2006 р.)

Львів 2006

У збірнику представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на XII регіональну науково-практичну конференцію "Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні", яка буде проводитись на базі юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка 9-10 лютого 2006 року.

Матеріали доповідей та повідомлень представлені викладачами й аспірантами вищих навчальних закладів України, Республіки Біларусь, Російської Федерації та Республіки Польщі, що засвідчує прагнення до співпраці юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка з іншими юридичними навчальними закладами.

Редакційна колегія:

- доц. А.М. Бойко,
- доц. В.М. Бурдін (відп. секретар),
- проф. П.М. Рабінович (голова),
- проф. В.М. Коссак,
- проф. В.Т. Нор,
- проф. П.Д. Пилипенко,
- доц. Л.В. Бориславський,
- проф. Б.Й. Тищик

Наукове редагування:

- доц. В.М. Бурдін

Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали XII регіональної науково-практичної конференції. 9-10 лютого 2006 р. – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2006. – 512 с.

ВСТАНОВЛЕННЯ СТАЖУ З ВРАХУВАННЯМ ПОКАЗАНЬ СВІДКІВ*Кучма О.**Київський національний університет ім. Т. Шевченка*

Показання свідків (докази стажу роботи) словник термінів до навчальних курсів "Трудове право" та "Право соціального забезпечення України" тлумачить, як спосіб доказування, не менше двох свідків загального або спеціального стажу роботи при призначенні пенсії, коли відсутні документи про стаж роботи і немає можливості отримати їх у зв'язку з надзвичайними обставинами (стихійним лихом, аварії, катастрофи) або при відсутності архівних документів.

Постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1993 року №637 затверджено Порядок підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній (далі у тексті – Порядок).

Відповідно до пункту другого Порядку у разі коли документи про трудовий стаж не збереглися, підтвердження трудового стажу здійснюється органами Пенсійного фонду на підставі показань свідків.

На виконання даної норми органами Пенсійного фонду створені комісії, які діють на підставі положення про комісію по вирішенню питань, пов'язаних з призначенням, перерахунком та виплатою пенсій при райуправлінні міськуправління Пенсійного фонду України. Формою роботи комісії є засідання, які проводяться у разі потреби.

Підтвердження трудового стажу показаннями свідків може бути лише за відсутності документів про наявний стаж роботи та неможливості їх одержання у зв'язку з воєнними діями, стихійним лихом, аваріями, катастрофами або іншими надзвичайними ситуаціями. Дані обставини мають бути підтвержені документально компетентними органами, якими є Торгово-промислові палати України, органи МВС та інші у межах наданих їм повноважень.

В такому ж порядку показаннями свідків підтверджується час роботи громадян із числа національних меншин, примусово виселених з місць постійного проживання в 30 - 40 роки, а також час роботи в колгоспі до 1965 року у випадках, коли неможливо одержати документи про наявний стаж роботи, незалежно від причин відсутності необхідних документів.

За відсутності документів про наявний стаж роботи і неможливості одержання їх внаслідок ліквідації підприємства, установи, організації або відсутності архівних даних з інших причин, ніж ті, що зазначені в пункті 17 цього Порядку, трудовий стаж устанавлюється на підставі показань не менше двох свідків, які б знали заявника по спільній роботі на одному підприємстві, в установі, організації (в тому числі колгоспі) або в одній системі і мали документи про свою роботу за час, стосовно якого вони підтверджують роботу заявника.

Обов'язковою вимогою у вищезазначених підтвердженнях трудового стажу є наявність не менше двох свідків, і лише винятком є підтвердження трудового стажу за відсутності документів про час перебування у фашистських концтаборах, гетто та інших місцях примусового утримання в період війни осіб, у тому числі дітей, примусово вивезених з тимчасово окупованої території у період Великої Вітчизняної війни, проживання в м. Ленінграді в період його блокади з 8 вересня 1941 р. по 27 січня 1944 р. Зазначені періоди можуть бути встановлені на підставі показань одного або більше свідків, які мають у своєму розпорядженні відповідні документи (довідки, видані архівними установами, органами Служби безпеки або внутрішніх справ за місцем прибуття зазначених осіб до України, евакуаційні посвідчення, мобілізаційні розпорядження тощо).

Комісія приймає рішення простою більшістю голосів у присутності не менше двох третин членів комісії.

Але не завжди можна було встановити будь-який період стажу роботи по показаннях свідків.

Відповідно до параграфу 209 Коментаря законодавства про працю (1967рік) показаннями свідків не могло підтверджуватися:

- а) загальний стаж для встановлення надбавки за нього при призначенні пенсії за віком;
- б) безперервний стаж для встановлення надбавок до пенсії.

Крім зазначених вище випадків, коли стаж не міг встановлюватися по показаннях свідків, ці показання не могли прийматися також:

- а) для підтвердження різноманітних видів діяльності, які зараховуються в стаж нарівні з роботою (наприклад, навчання у візі, військової служби);
- б) для уточнення інформації, що зазначалася в документах про стаж (назва професії, характер роботи, умови праці і т.д.);
- в) для підтвердження роботи у окремих громадян (в якості домашніх працівників, водіїв і т.д.).

У параграфі 92 Коментаря законодавства про працю (1975 рік) року вже була виключена заборона на встановлення стажу по показаннях свідків для підтвердження різних видів діяльності, яка зараховується в стаж нарівні з роботою.

Показання свідків підтверджують наявний трудовий стаж для призначення пенсії і відповідно до абзацу третього пункту 2.9. Інструкції про порядок ведення трудових книжок працівників, затвердженої наказом Міністерства праці України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціального захисту населення України від 29 липня 1993 р. №58 не можуть бути підставою для виправлення занесених раніше записів до трудової книжки.

Показання свідків заносяться до протоколу, підписуються свідками та лягають в основу прийняття рішення про підтвердження певного періоду трудової діяльності особи.

Є ситуації, коли роботодавці свідомо не видають працівникам довідки, що встановлюють тривалість пільгового стажу або ж роботодавці інколи свідомо зазначають в документах факти, які не підтверджують пільгового стажу працівника.

Відповідно до статті 256 Цивільного процесуального кодексу України суд розглядає справу про встановлення факту, від якого залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав фізичних осіб, якщо законом не визначено іншого порядку їх встановлення.

Є випадки, коли роботодавець і в суді стверджує, що працівник не має права на призначення пенсії на пільгових умовах, і тоді доводиться в суді встановлювати факти, що мають юридичне значення. Органи пенсійного фонду по даних справах зазвичай залучаються у якості зацікавлених осіб. Залучення органів пенсійного фонду до даних судових процесів дозволяє вірно визначити, які саме юридичні факти необхідно встановити в судовому засіданні, щоб винесене рішення стало підставою для встановлення тривалості страхового (трудового) стажу і, відповідно, для призначення пенсії на пільгових умовах.

Так, гр. Н. У 2003 році звернувся до пенсійного фонду з документами для призначення пенсії на пільгових умовах. Оскільки пакет документів був не повністю сформованим (не вистачало довідки, що підтверджувала б пільговий стаж роботи електрозварювальником, а саме: факт роботи повний робочий день). Роботодавець тривалий час не видавав довідку, а потім видав довідку про втрату з архіву документів, що стосувалися періоду роботи працівника на даному підприємстві.

Працівник звернувся до суду з заявою про встановлення факту його роботи електрозварювальником, у якості свідків було запрошено двоє його колег, які підтвердили правомірність його вимог. Але, зважаючи на те, що рішення суду фактично підтвердило лише запис в трудовій книжці, працівнику довелося повторно звернутися до суду і встановити факт роботи в шкідливих умовах повний робочий день.

В зв'язку з запровадженням у державі пенсійної реформи та прийняттям Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" (далі у тексті – Закон) поняття "трудоий стаж" було замінено на "страховий стаж" - період (строк), протягом якого особа підлягає загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню та за який щомісяця сплачені страхові внески в сумі не меншій, ніж мінімальний страховий внесок.

Відповідно до частини другої статті 24 Закону Страховий стаж обчислюється територіальними органами Пенсійного фонду відповідно до вимог цього Закону за даними, що містяться в системі персоналізованого обліку, а за періоди до впровадження системи персоналізованого обліку - на

підставі документів та в порядку, визначеному законодавством, що діяло до набрання чинності цим Законом.

Персональна облікова картка застрахованої особи зберігається в Пенсійному фонді протягом усього життя цієї особи, а після її смерті - протягом 75 років на паперових носіях та в електронному вигляді за наявності засобів, що гарантують ідентичність паперової та електронної форми документа.

Відповідно до частини четвертої статті 24 Закону періоди трудової діяльності та інші періоди, що враховувалися до стажу роботи для призначення пенсії до набрання чинності цим Законом, зараховуються до страхового стажу в порядку і на умовах, передбачених законодавством, що діяло раніше.

Таким чином, підтвердження періоду роботи особи з 01.01.2004 року (дня набрання чинності Законом) має здійснюватися з врахуванням вимог Закону.

Адже міститься принципова різниця понять “трудовий стаж” та “страховий стаж”, де в основі поняття “трудовий стаж” є трудовий внесок, праця людини, що і може бути встановлено на основі показань свідків, то в основі поняття “страховий стаж” є сплата страхового внеску, підтвердженням якого можуть бути лише бухгалтерські документи, а не показання свідків. І навіть, якщо буде встановлено факт трудової діяльності працівника, то для зарахування певного періоду роботи до страхового стажу, необхідна сплата страхових внесків, у розмірі, визначеному законодавством.

Але і на сьогодні є актуальним підтвердження за допомогою показань свідків спеціального стажу, який дає право на пенсію на пільгових умовах.

<i>Бурак В.</i> ПРАВОВІ ФОРМИ ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ПРАЦІВНИКІВ	269
<i>Бусуйок Д.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО РОЗПОРЯДЖЕННЯ ЗЕМЛЕЮ.....	272
<i>Ващишин М.</i> ЮРИДИЧНІ ФАКТИ В АГРАРНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ	274
<i>Жиравецький Т.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЗЕМЕЛЬ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ.....	277
<i>Жолнович О.</i> ТРУДОВЕ ПРАВО ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ПРАВА УКРАЇНИ.....	280
<i>Запара С.</i> ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДИСЦИПЛІНИ ПРАЦІ	282
<i>Краснова М.</i> ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ КОМПЕНСАЦІЇ ШКОДИ ЗА ЕКОЛОГІЧНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....	284
<i>Кульчицька О.</i> СУБ'ЄКТИ, ЩО СПРИЯЮТЬ У ОТРИМАННІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	287
<i>Кучма О.</i> ВСТАНОВЛЕННЯ СТАЖУ З ВРАХУВАННЯМ ПОКАЗАНЬ СВИДКІВ	289
<i>Лещух Д.</i> ЮРИДИЧНА ПРИРОДА ВІДНОСИН ПО НАГЛЯДУ І КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	292
<i>Парпан Т.</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЗНАННЯ НЕДІЙСНИМИ ТРУДОВИХ ДОГОВОРІВ	295
<i>Пилипенко Ю.</i> АКТИ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ВНУТРІШНІЙ ТРУДОВИЙ РОЗПОРЯДОК НА ПІДПРИЄМСТВІ	297
<i>Рим О.</i> МІЖНАРОДНО – ПРАВОВІ АКТИ ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ У ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ	299
<i>Рослюк Х.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО КЛАСИФІКАЦІЮ РОБОТОДАВЦІВ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ.....	301
<i>Синчук С.</i> ОБ'ЄКТИ СОЦІАЛЬНО-ЗАБЕЗПЕЧУВАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН	304
<i>Федорович В.</i> ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНОГО ПРАВА	308
<i>Фурик І.</i> ОПЛАТА ПРАЦІ ПРИ ВИКОНАННІ ОБОВ'ЯЗКІВ ТИМЧАСОВО ВІДСУТНЬОГО ПРАЦІВНИКА	311